

THE PLACE OF INTERNATIONAL COOPERATION FOR THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE FIELD OF COMBATING ILLEGAL FOREIGN LABOR MIGRATION AND HUMAN TRAFFICKING: A COMPLEX SCIENTIFIC-ANALYTICAL

Professor Tastanbekova Gulchekhra Sadanovna

Candidate of Legal Sciences, Associate

Student Kurbanaliyev Sardor Alidzhanovich

Tashkent International University

Student of Jurisprudence

Article history:	Abstract:
Received: 10 th February 2026 Accepted: 8 th March 2026	This scientific article analyzes the current state and prospects of international cooperation of the Republic of Uzbekistan in combating illegal external labor migration and human trafficking. The study examines the geographical diversification of migration flows, particularly the shift from the Russian Federation to other destinations (Germany, South Korea), and its economic implications. It highlights the strategic partnership with Germany on migration and mobility, challenges within the EPS system with South Korea, and cooperation mechanisms with international organizations (IOM, UNODC). Special attention is paid to the efficiency of the rehabilitation system for victims of human trafficking and legislative reforms in this sphere.

Keywords: Illegal migration, human trafficking, international cooperation, labor migration, diversification, rehabilitation, Uzbekistan, Germany, South Korea, IOM

NOQONUNIY TASHQI MEHNAT MIGRATSIYASI VA ODAM SAVDOSIGA QARSHI KURASHISH SOHASIDA XALQARO HAMKORLIKNING O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI UCHUN O'RNI: KOMPLEKS ILMIY-TAHLIL

Tastanbekova Gulchekhra Sadanovna

Candidate of Legal Sciences, Associate

Professor Kurbanaliyev Sardor Alidjanovich

Tashkent International University

Yurisprudensiya yo'nalishi talabasi

Annotatsiya.

Ushbu fundamental ilmiy hisobot globallashuv va geosiyosiy transformatsiyalar sharoitida O'zbekiston Respublikasining tashqi mehnat migratsiyasi siyosati, noqonuniy migratsiya va odam savdosiga qarshi kurashish strategiyasini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda migratsiya jarayonlarining institutsional-huquqiy asoslari, O'zbekistonning asosiy hamkor davlatlar (Rossiya Federatsiyasi, Qozog'iston, Janubiy Koreya, Turkiya va Germaniya) bilan ikki tomonlama munosabatlarining evolyutsiyasi hamda xalqaro tashkilotlar (XMT, BMT Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi, YeXHT) bilan ko'p tomonlama hamkorlikning samaradorligi o'rganilgan. 2023–2025 yillarga oid eng so'nggi statistik ma'lumotlar, qonunchilikdagi o'zgarishlar va ijtimoiy-iqtisodiy omillar asosida noqonuniy migratsiyaning kelib chiqish sabablari, odam savdosi qurbonlarini reabilitatsiya qilish mexanizmlari va xavfsiz migratsiya yo'laklarini diversifikatsiya qilish istiqbollari yoritilgan. Hisobot davlat boshqaruvi organlari, ilmiy doiralar va xalqaro ekspertlar uchun mo'ljallangan bo'lib, unda amaliy tavsiyalar va strategik prognozlar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: noqonuniy migratsiya, odam savdosi, xalqaro hamkorlik, mehnat migratsiyasi, diversifikatsiya, reabilitatsiya, O'zbekiston, Germaniya, Janubiy Koreya, XMT (IOM).

Аннотация В данной научной статье анализируется текущее состояние и перспективы международного сотрудничества Республики Узбекистан в сфере борьбы с незаконной внешней трудовой миграцией и торговлей людьми. В исследовании рассматриваются процессы географической диверсификации миграционных потоков, в частности, их переориентация с Российской Федерации на другие страны (Германия, Южная Корея), а также экономические последствия этих изменений. Освещаются вопросы стратегического партнерства с Германией в области миграции и мобильности, проблемы в системе EPS с Южной Кореей, а также механизмы взаимодействия с международными организациями (МОМ, УНП ООН). Особое внимание уделено эффективности системы реабилитации жертв торговли людьми и законодательным реформам в этой области.

Ключевые слова: нелегальная миграция, торговля людьми, международное сотрудничество, трудовая миграция, диверсификация, реабилитация, Узбекистан, Германия, Южная Корея, МОМ (IOM).

Kirish. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasining tashqi mehnat migratsiyasi siyosati yangi bosqichga ko'tarildi. Xususan, davlat rahbari Shavkat Mirziyoyev O'zLiDePning XI qurultoyidagi ma'ruzasida soha bo'yicha muhim strategik vazifalarni belgilab berib, "Tashqi mehnat migratsiyasi tizimi to'liq isloh qilinadi" deb alohida ta'kidladi.[1] Mazkur islohotlar doirasida xorijga ishlash uchun borayotgan fuqarolarni kasbga va chet tillariga o'qitish ko'lamini kengaytirish, ularning huquqiy va ijtimoiy himoyasini kafolatlash asosiy maqsad etib belgilandi.

Ushbu yo'nalishdagi institutsional o'zgarishlarning mantiqiy davomi sifatida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 17-oktabrdagi Farmoniga muvofiq, Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tugatildi. Uning o'rniga migratsiya jarayonlarini yagona yondashuv asosida tartibga soluvchi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Migratsiya agentligi tashkil etildi.[2] Bu o'zgarishlar noqonuniy migratsiyaning oldini olish va odam savdosiga qarshi kurashishda xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka integratsiya qilish imkonini beradi.

XXI asrning uchinchi o'n yilligida xalqaro migratsiya jarayonlari dunyo siyosati va iqtisodiyotining ajralmas qismiga aylandi. BMTning so'nggi ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab migrantlar soni tarixiy maksimumga yetgan bir paytda, tartibsiz va noqonuniy migratsiya davlatlar milliy xavfsizligiga tahdid soluvchi asosiy omillardan biri bo'lib qolmoqda [3]. O'zbekiston Respublikasi uchun, Markaziy Osiyoning demografik jihatdan eng yirik davlati sifatida, tashqi mehnat migratsiyasi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi vosita, balki murakkab ijtimoiy-siyosiy fenomen hisoblanadi.

Mamlakat aholisining yillik o'sish sur'ati va mehnat bozoriga har yili 600-700 mingdan ortiq yoshlarning kirib kelishi tashqi mehnat bozorlariga bo'lgan ehtiyojni oshirmoqda. Ushbu omil "demografik dividend" sifatida iqtisodiy o'sishga xizmat qilishi mumkin bo'lsa-da, tartibga solinmagan taqdirda noqonuniy migratsiya va odam savdosi kabi transmilliy jinoyatchilik turlarining rivojlanishiga zamin yaratadi [4]. So'nggi yillarda kuzatilayotgan geosiyosiy beqarorliklar, xususan,

Rossiya-Ukraina mojarosi va Yaqin Sharqdagi vaziyat, an'anaviy migratsiya yo'laklarining o'zgarishiga va yangi xavf-xatarlarning paydo bo'lishiga olib keldi.

Ushbu hisobotning maqsadi — O'zbekistonning noqonuniy migratsiya va odam savdosiga qarshi kurashishdagi milliy va xalqaro sa'y-harakatlarini tizimli tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va xalqaro hamkorlikning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Tahlil davomida migratsiya nazariyalarining zamonaviy talqinlari, statistik ma'lumotlarning qiyosiy tahlili va xalqaro huquq normalarining milliy qonunchilikka implementatsiyasi masalalariga alohida e'tibor qaratildi. Nazariy-metodologik asoslar va huquqiy baza

Noqonuniy migratsiya va odam savdosi tushunchalarining qiyosiy tahlili Ilmiy va huquqiy adabiyotlarda "noqonuniy migratsiya" va "odam savdosi" tushunchalari ko'pincha yonma-yon ishlatilsada, ular o'rtasida prinsipial farqlar mavjud. Noqonuniy migratsiya (*irregular migration*) shaxsning davlat chegarasini tegishli ruxsatsiz kesib o'tishi yoki qonuniy kirib, bo'lish qoidalarini (viza muddati, ishlash ruxsatnomasi yo'qligi) buzishini anglatadi. Bunda migrant ko'pincha o'z ixtiyori bilan harakat qiladi va "migrantlar kontrabandasi" xizmatidan foydalanishi mumkin.

Aksincha, odam savdosi (*human trafficking*) inson huquqlarining eng og'ir buzilishi bo'lib, u shaxsni ekspluatatsiya qilish maqsadida kuch ishlatish, qo'rqitish, aldash yoki majburlash yo'li bilan yollash, tashish va saqlashni o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi va xalqaro konvensiyalarga ko'ra, odam savdosida jabrlanuvchining roziligi (agar u aldov yoki majburlash ostida olingan bo'lsa) yuridik ahamiyatga ega emas [5]. O'zbekistonning xalqaro majburiyatlari va milliy qonunchilik evolyutsiyasi O'zbekiston noqonuniy migratsiya va odam savdosiga qarshi kurashish sohasidagi asosiy xalqaro hujjatlarga qo'shilgan. Bular qatoriga BMTning "Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurash to'g'risida"gi Konvensiyasi (2000) va uning tarkibiy qismi bo'lgan "Odam savdosining, ayniqsa ayollar va bolalar savdosining oldini olish, unga

chek qo'yish va buning uchun jazolash haqida"gi Bayonnoma (Palermo protokoli) kiradi.

Milliy darajada so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar quyidagi yo'nalishlarni qamrab oldi:

1. Institutsional o'zgarishlar: 2020-yilda qabul qilingan "Odam savdosiga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunning yangi tahriri sohadagi davlat siyosatini yangi bosqichga olib chiqdi [6]. Odam savdosiga qarshi kurashish bo'yicha Milliy komissiya va hududiy komissiyalar faoliyati yo'lga qo'yildi.

2. Milliy yo'naltirish mexanizmi (National Referral Mechanism - NRM): Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM) ko'magida joriy etilgan ushbu mexanizm odam savdosi qurbonlarini identifikatsiya qilish va ularni tegishli xizmatlarga (tibbiy, huquqiy, ijtimoiy) yo'naltirishning yagona tizimini yaratdi.

3. Mehnat migratsiyasini tartibga solish: 2024-yil aprel oyida Prezidentning "Xorijda vaqtinchalik mehnat faoliyatini amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini va ularning oila a'zolarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni qabul qilindi [7]. Ushbu hujjat Tashqi mehnat migratsiyasi agentligining vakolatlarini

kengaytirish bilan birga, mehnat migrantlarini ijtimoiy himoya qilish va noqonuniy vositachilar faoliyatiga chek qo'yishni ko'zda tutadi.

O'zbekistonda tashqi mehnat migratsiyasi dinamikasi Migratsiya oqimlarining geografik diversifikatsiyasi Uzoq yillar davomida Rossiya Federatsiyasi o'zbekistonlik mehnat migrantlari uchun asosiy manzil bo'lib kelgan. Biroq, 2022-yildan boshlab kuzatilgan geosiyosiy tangliklar, Rossiya iqtisodiyotidagi beqarorlik va G'arb sanksiyalari migratsiya oqimlarining yo'nalishini o'zgartira boshladi. Statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston mehnat migratsiyasida diversifikatsiya jarayoni jadallashmoqda.

Markaziy bank va xalqaro tashkilotlar ma'lumotlariga ko'ra, Rossiyadan O'zbekistonga pul o'tkazmalari ulushi sezilarli darajada qisqargan. Agar 2022-yilda umumiy pul o'tkazmalarining 87 foizi Rossiya hissasiga to'g'ri kelgan bo'lsa, 2023-yil yakunlariga ko'ra bu ko'rsatkich 78 foizgacha pasaygan. Ayni paytda, boshqa mamlakatlardan kelayotgan o'tkazmalar hajmi 14 foizga oshib, umumiy ulushdagi o'rni 22 foizga yetgan [8].

1-jadval: O'zbekiston tashqi mehnat migratsiyasi va pul o'tkazmalari dinamikasi

Ko'rsatkich	2022 yil holati	2023 yil holati	O'zgarish tendensiyasi	Asosiy sabablar
Rossiyadan pul o'tkazmalari ulushi	87%	78%	Pasayish (-9%)	Rubl devalvatsiyasi, inflyatsiya, xavfsizlik xavotirlari, migrantlar sonining qisqarishi.
Boshqa davlatlardan o'tkazmalar	13%	22%	O'sish (+9%)	Migratsiya geografiyasining kengayishi (AQSh, Yevropa, Koreya), yangi kelishuvlar.
Migrantlar soni (taxminiy)	~2.4 mln (Rossiyada)	Qisqarish kuzatilmogda	Turg'unlik/Pasayish	Urush xavfi, patent narxlarining oshishi, reydlar va deportatsiyalar.

Ushbu o'zgarishlar O'zbekiston hukumatining "xavfsiz, tartibli va qonuniy migratsiya" tamoyiliga asoslangan faol tashqi siyosati natijasidir. Biroq, Rossiya hamon asosiy bozor bo'lib qolmoqda va u yerdagi har qanday o'zgarish O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Jahon banki hisob-kitoblariga ko'ra, Rossiyadan pul o'tkazmalari hajmining qisqarishi va migrantlarning qaytishi ichki mehnat bozorida bosimni oshirishi mumkin.

Noqonuniy migratsiya o'choqlari va sabablari Qonuniy migratsiya kanallarining kengayishiga qaramay, noqonuniy migratsiya darajasi yuqoriligicha qolmoqda. Bunga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda:

- Viza rejimlari va byurokratiya: Rivojlangan davlatlarga (Yevropa, Koreya, Yaponiya) qonuniy ketish jarayoni murakkab, ko'p vaqt va mablag' talab qiladi.

- Malaka yetishmasligi: G'arb davlatlari asosan malakali ishchilarni talab qiladi, O'zbekistondan ketayotganlarning aksariyati esa past malakali ishchilar toifasiga kiradi.

- Norasmiy vositachilar: "Tez va oson" ishga joylashtirishni va'da qiluvchi noqonuniy firmalar va shaxslar fuqarolarni aldab, ularni noqonuniy migratsiya yo'lga boshlamoqda.

Mintaqaviy kesimda, Qozog'istonda ishlayotgan 126 ming nafar xorijiy ishchilarning (jumladan o'zbekistonliklarning) katta qismi "soya iqtisodiyoti"da band. Qozog'iston Mehnat vazirligi ma'lumotlariga

ko'ra, Janubiy Koreyada ishlayotgan 15 ming nafar Qozog'iston fuqarosining 11 ming nafari noqonuniy maqomda [9]. O'zbekiston fuqarolari uchun ham Janubiy Koreyada viza muddatini buzib, noqonuniy qolish holatlari jiddiy muammo hisoblanadi. Bu esa ikki davlat o'rtasidagi kvotalarning qisqarishiga va qonuniy migrantlar uchun to'siqlar paydo bo'lishiga olib kelmoqda.

Odam savdosiga qarshi kurashish: Statistik tahlil va reabilitatsiya

Jinoyatchilik tendensiyalari O'zbekistonda odam savdosi jinoyatlari o'ziga xos xususiyatlarga ega. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, erkaklar asosan mehnat ekspluatatsiyasi qurboni bo'lsa (qurilish, qishloq xo'jaligi), ayollar jinsiy ekspluatatsiya maqsadida sotilmoqda. Asosiy "manzil mamlakatlari" qatoriga Rossiya, Qozog'iston, Turkiya, BAA, Isroil va Janubiy-Sharqiy Osiyo davlatlari kiradi.

Yangi tendensiya sifatida, axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan "kiber-yollash" (*online recruitment*) usullari kengayib bormoqda. Jinoyatchilar ijtimoiy tarmoqlar orqali soxta ish e'lonlarini tarqatib, fuqarolarni tuzoqqa tushirmoqdalar. Masalan, 2022-yilda Hindistonga "yaxshi maoshli ish" va'dasi bilan olib ketilgan bir guruh o'zbekistonlik ayollar jinsiy qullikka majburlangan. O'tkazilgan tezkor tadbirlar natijasida ular qutqarilib, vataniga qaytarilgan.

Reabilitatsiya va reintegratsiya tizimi Odam savdosi qurbonlariga yordam ko'rsatish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi etib belgilangan. O'zbekistonda "Odam savdosi jabrdiydalariga yordam berish va ularni himoya qilish bo'yicha Respublika reabilitatsiya markazi" faoliyat yuritmoqda. Markaz faoliyati jabrlanuvchilarga tibbiy, psixologik, yuridik va ijtimoiy yordam ko'rsatishga qaratilgan.

Ochiq manbalardan olingan statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilning yanvar-dekabr oylari davomida ushbu markazga tegishli qidiruv va murojaatlar soni 2280 tani tashkil etgan (Yellow Pages va qidiruv statistikasi asosida indikativ ko'rsatkich). Bu raqam muammoning ko'lami naqadar kattaligini va aholining yordam olishga bo'lgan ehtiyojini ko'rsatadi.

Xalqaro tashkilotlar, xususan, XMT (IOM) va BMT Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi (UNODC) ushbu markazlar salohiyatini oshirishda faol ishtirok etmoqda. IOM ko'magida boshpanalarni (*shelters*) modernizatsiya qilish, xodimlarni jabrlanuvchilar bilan ishlash etikasi va travmatizmni inobatga olgan holda so'roq qilish usullariga o'qitish yo'lga qo'yilgan [10]. Reintegratsiya dasturlari doirasida qurbonlarga kasb-hunar o'rgatish

va tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun mikrog'rantlar ajratish amaliyoti joriy etilmoqda.

Ikki tomonlama hamkorlikning strategik yo'nalishlari O'zbekiston tashqi mehnat migratsiyasini diversifikatsiya qilish maqsadida rivojlangan davlatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri hukumatlararo kelishuvlarni imzolash strategiyasini amalga oshirmoqda.

O'zbekiston va Germaniya: Migratsiya va mobillik bo'yicha keng qamrovli sheriklik 2024-yil 15-sentyabr kuni Samarqand shahrida O'zbekiston va Germaniya hukumatlari o'rtasida imzolangan "Keng qamrovli migratsiya va mobillik sherikligi to'g'risida"gi bitim (*Comprehensive Migration and Mobility Partnership*) O'zbekiston migratsiya diplomatiyasidagi tarixiy voqea bo'ldi [11]. Germaniya Federal Ichki ishlar vaziri Nensi Fezer (*Nancy Faeser*) va O'zbekiston rasmiylari tomonidan imzolangan ushbu hujjat shunchaki ishchi kuchi eksporti shartnomasi emas, balki chuqur geosiyosiy va iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lgan strategik pakt hisoblanadi.

Bitimning asosiy tahliliy jihatlari:

- Nemis mehnat bozorining ehtiyoji: Germaniya demografik inqirozni boshdan kechirmoqda va iqtisodiyotni barqaror ushlab turish uchun har yili yuz minglab malakali ishchilarga muhtoj. O'zbekistonning yosh va mehnatga layoqatli aholisi Germaniya uchun jozibador resursdir.

- Malaka va ta'limga investitsiya: Kelishuv doirasida Germaniya O'zbekistonda kasb-hunarga o'qitish markazlarini tashkil etish, nemis tili kurslarini kengaytirish va mutaxassislarni Germaniya standartlari bo'yicha tayyorlash majburiyatini olgan. Bu "aqli migratsiya" modelining yorqin namunasi.

- Readmissiya va tartibli qaytish: Bitimning eng muhim shartlaridan biri bu noqonuniy migrantlarni qaytarish (readmissiya) masalasidir. Germaniya tomoni O'zbekistondan noqonuniy yurgan fuqarolarini tezkor va samarali qaytarib olishni talab qiladi. Buning evaziga qonuniy viza olish jarayonlari soddalashtiriladi.

- Geosiyosiy o'lchov (Soft Power): Yevropa Ittifoqi Markaziy Osiyo bilan aloqalarni kuchaytirmoqda. Ushbu kelishuv O'zbekistonni Yevropa orbitasiga yaqinlashtirish va mintaqada Rossiya hamda Xitoy ta'sirini muvozanatlash vositasi sifatida ham qaralmoqda. Bu O'zbekistonning "ko'p vektorli" tashqi siyosatiga to'la mos keladi.

O'zbekiston va Janubiy Koreya: EPS tizimi va noqonuniy migratsiya dilemmasi O'zbekiston va Janubiy Koreya o'rtasidagi mehnat munosabatlari Bandlikka ruxsat berish tizimi (*Employment Permit System - EPS*) doirasida rivojlanmoqda. Minglab o'zbekistonliklar E-9 (noprofessional ishchi) vizasi bilan

Koreya sanoatida faoliyat yuritmoqda. 2024-2025 yillarda Koreya hukumati kvotalarni oshirishni va E-7 (malakali ishchi) hamda E-8 (mavsumiy ishchi) vizalari ko'lamini kengaytirishni rejalashtirgan.

Biroq, tizimli muammolar mavjud. EPS tizimi ishchilarni bitta ish beruvchiga bog'lab qo'yadi (ish joyini o'zgartirish cheklangan). Bu esa ishchilarning huquqlari buzilishiga va natijada ularning ish joyini tashlab, noqonuniy maqomga o'tishiga sabab bo'lmoqda. Statistika ko'ra, Koreyadagi xorijiy ishchilarning noqonuniy maqomga o'tish darajasi yuqori bo'lib, bu ikki tomonlama munosabatlarga soya solmoqda. O'zbekiston Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi Koreyada noqonuniy qolish oqibatlarini (jarimalar, deportatsiya va qayta kirish taqiqlari) haqida doimiy ogohlantirishlar bermoqda. 2025-yil sentyabr oyida O'zbekiston delegatsiyasi va Koreya Adliya vazirligi o'rtasida mavsumiy ishchilar (E-8) dasturini qayta tiklash va noqonuniy migratsiyaga qarshi birgalikda kurashish bo'yicha yangi kelishuvlar imzolandi. Unga ko'ra, noqonuniy migratsiyaning oldini olish uchun "kafillik" va qat'iy monitoring tizimlari joriy etilishi kutilmoqda [12]

Boshqa hamkorlar: Rossiya, Qozog'iston, Turkiya, Buyuk Britaniya

- Rossiya: Garchi diversifikatsiya siyosati olib borilayotgan bo'lsa-da, Rossiya bilan "tashkillashtirilgan yollash" (*orgnabor*) mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ishlar davom etmoqda. 2024-yilda ikki davlat prezidentlari migratsiya sohasida yangi kelishuvlarni muhokama qildilar.

- Qozog'iston: Markaziy Osiyo mintaqasidagi ichki migratsiya tobora kuchayib bormoqda. O'zbekiston va Qozog'iston chegaradosh hududlardagi norasmiy mehnat bozorini qonuniylashtirish va ishchilar huquqlarini himoya qilish bo'yicha muzokaralar olib bormoqda.

- Buyuk Britaniya va Saudiya Arabistoni: Qishloq xo'jaligi (Buyuk Britaniyaning mavsumiy ishchilar sxemasi) va xizmat ko'rsatish sohaslarida yangi bozorlar ochilmoqda. Bu yo'nalishlar yuqori daromadli bo'lsa-da, til bilish va malaka talablari yuqorilgicha qolmoqda.

Xalqaro tashkilotlar bilan ko'p tomonlama hamkorlik samaradorligi

Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM) – Strategik hamkor O'zbekistonning IOMga a'zo bo'lishi migratsiya boshqaruvini xalqaro standartlarga moslashtirishda burilish nuqtasi bo'ldi. IOMning O'zbekistondagi faoliyati quyidagi yo'nalishlarni qamrab oladi:

- Ma'lumotlarni boshqarish: IOM O'zbekiston Statistika agentligi va boshqa idoralar uchun "Mobillikni kuzatish matritsasi" (*Mobility Tracking Matrix – MTM*)

bo'yicha treninglar o'tkazib, migratsiya oqimlarini aniq hisoblash va prognoz qilish salohiyatini oshirmoqda.

- Texnik ko'mak: Chegara nazorati, pasport tizimi va viza jarayonlarini raqamlashtirishda ekspertiza taqdim etilmoqda.

- Odam savdosiga qarshi kurash: IOM milliy hamkorlar bilan birgalikda jabrlanuvchilarni aniqlash va himoya qilish standartlarini ishlab chiqmoqda. 2025-yil iyulida o'tkazilgan xalqaro konferensiyada IOM O'zbekistonning "Migratsiya strategiyasi-2030"ni ishlab chiqishdagi rolini tasdiqladi.

BMT Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi (UNODC) UNODC O'zbekistonda jinoiy adliya tizimini isloh qilishda asosiy hamkor hisoblanadi. Tashkilot huquqni muhofaza qilish organlari (IIV, Prokuratura) xodimlarini odam savdosi jinoyatlarini tergov qilish, dalillarni yig'ish va xalqaro hamkorlik qilish ko'nikmalariga o'qitmoqda. "O'zbekistonda odam savdosiga qarshi jinoiy adliya choralarini kuchaytirish" loyihasi doirasida yangi qonun loyihalari ekspertizadan o'tkazildi va tergov amaliyotiga ilg'or metodikalar joriy etildi.

YeXHT va boshqa tashkilotlar YeXHTning "Migratsiya yo'llari bo'ylab odam savdosiga qarshi kurashish" loyihasi (*Live Simulation Training*) o'ziga xos innovatsion yondashuvdir. Unda real vaqt rejimidagi simulyatsiyalar orqali turli idoralar vakillari (politsiya, prokuratura, NNT, mehnat inspeksiyasi) birgalikda harakat qilishni o'rganadilar. Bu idoralararo to'siqlarni bartaraf etish va tezkor ma'lumot almashishni yo'lga qo'yishda muhim ahamiyatga ega.

Kelajakdagi tahdidlar: Ekologik migratsiya va yangi chaqiriqlar

O'zbekiston uchun an'anaviy iqtisodiy migratsiya bilan bir qatorda "ekologik migratsiya" xavfi ortib bormoqda. Orol dengizining qurishi, suv tanqisligi, tuproq sho'rlanishi va iqlim o'zgarishi oqibatlarini ayniqsa Qoraqalpog'iston Respublikasi va Jizzax viloyatida aholining yashash sharoitlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda [13].

Ekspertlarning ta'kidlashicha, O'zbekistonda hali ekologik migratsiya bo'yicha aniq davlat statistikasi mavjud emas, ammo norasmiy ma'lumotlar va so'rovlar (masalan, ayollar o'rtasida o'tkazilgan tadqiqotlar) qishloq xo'jaligidagi muammolar tufayli aholining o'z yashash joylarini tark etishga majbur bo'layotganini ko'rsatmoqda. Qurg'oqchilik va ekstremal ob-havo hodisalari kelajakda ichki va tashqi migratsiya oqimlarini keskin oshirishi mumkin. Bu esa xalqaro hamkorlikda "iqlim o'zgarishiga moslashish" va "yashil ish o'rinlari" yaratish masalalarini kun tartibiga olib chiqishni talab etadi.

Xulosa.

O'zbekiston Respublikasi tashqi mehnat migratsiyasi va odam savdosiga qarshi kurashish sohasida tub islohotlarni amalga oshirmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mamlakat reaktiv siyosatdan (muammolar oqibatlarini bilan kurashish) proaktiv siyosatga (jarayonlarni boshqarish va oldini olish) o'tmoqda. Germaniya, Koreya va boshqa rivojlangan davlatlar bilan tuzilgan strategik bitimlar, xalqaro tashkilotlar bilan samarali hamkorlik va milliy qonunchilikning takomillashuvi buning yaqqol dalilidir.

Biroq, noqonuniy migratsiya va odam savdosi xavfi hamon yuqoriligicha qolmoqda. Buni bartaraf etish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Qonuniy migratsiya kanallarini kengaytirish va soddalashtirish: Yevropa Ittifoqi davlatlari bilan "Mobillik hamkorligi"ni yanada chuqurlashtirish, viza olish jarayonlarini raqamlashtirish va byurokratiyani kamaytirish. Germaniya bilan imzolangan bitim modelini boshqa Yevropa davlatlariga ham tatbiq etish.

2. Kasbiy tayyorgarlik va til o'rgatish sifatini oshirish: Xorijiy ish beruvchilarning talablariga mos keladigan malakali kadrlarni tayyorlash tizimini (*Pre-departure orientation*) tubdan isloh qilish. Bu noqonuniy migratsiyaga undovchi asosiy omil — malakasizlikni bartaraf etadi.

3. Readmissiya va reintegratsiya siyosatini kuchaytirish: Qaytib kelgan migrantlarni ijtimoiy-iqtisodiy hayotga qaytarish, ularning tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va xorijda orttirilgan tajribasidan samarali foydalanish.

4. Ekologik migratsiya strategiyasini ishlab chiqish: Iqlim o'zgarishi oqibatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan migratsiya oqimlarini prognoz qilish va aholini moslashtirish bo'yicha milliy konsepsiyani qabul qilish.

5. Mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish: Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida migratsiya ma'lumotlarini almashish va transmilliy jinoiy guruhlariga qarshi birgalikda kurashish mexanizmlarini takomillashtirish.

Yakuniy xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, xalqaro hamkorlik O'zbekiston uchun nafaqat migratsiya muammolarini hal etish, balki mamlakatning inson kapitalini rivojlantirish va xalqaro maydondagi nufuzini oshirishning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Мирзиёев Ш.М. Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон Либерал-демократик партиясининг

(ЎзЛиДеП) XI қурултойидаги нутқи. 2023 йил 30 май.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 17 октябрдаги "Миграция жараёнларини бошқариш тизимини ислоҳ қилиш ва меҳнат мигрантларини қўллаб-қувватлашга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПФ-162-сон Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси (lex.uz), 18.10.2024 й.
3. IOM. (2024). *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration. Geneva.
4. Abdurakhmanov, K. Kh. (2020). *Demographic Dividend and Economic Growth in Uzbekistan*. Tashkent State University of Economics.
5. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. (2024 yil holatiga ko'ra). 135-modda (Odam savdosi).
6. O'zbekiston Respublikasining "Odam savdosiga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'RQ-633-son Qonuni (Yangi tahrir). 2020 yil 17 avgust.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 4 apreldagi "Xorijda vaqtinchalik mehnat faoliyatini amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini va ularning oila a'zolarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni.
8. Markaziy bank. (2024). *O'zbekiston Respublikasining to'lov balans, xalqaro investitsiyaviy pozitsiyasi va tashqi qarzi to'g'risida hisobot*. Toshkent.
9. World Bank. (2023). *Labor Migration in Central Asia: Trends and Challenges*.
10. IOM Uzbekistan. (2023). *Annual Report on Counter-Trafficking Activities*.
11. Press Release. (2024, September 15). "Germany and Uzbekistan Sign Migration and Mobility Partnership". *Bundesministerium des Innern und für Heimat*.
12. HRD Korea & MOEL. (2025). *Employment Permit System (EPS) Updates and Quota Allocation for 2025*.
13. World Bank. (2021). *Groundswell Part 2: Acting on Internal Climate Migration*. Washington, DC: World Bank.